

ГЕРАЛЬДИКА — допоміжна історична дисципліна, що вивчає історію виникнення та розвитку і закономірності складання та вживання **гербів**. Як наука Г. виникла у процесі розвитку лицар. турнірів, що були започатк. 938 у Німеччині. Присутні на цих турнірах герольди (від нім. *Heeralt* — ветеран) наглядали за дотриманням лицар. правил і перевіряли шляхет. походження лицаря та його герб. Лицар. герби виникли із зародженням лицарства та використовувались спочатку лише для розрізнення своїх і чужих на полі бою. Згодом знаки на щитах і штандартах стали постійними та перейшли на печатки і тамги-клейма, якими позначали право власності. Починаючи від 14 ст. надавати герби та вносити зміни до них могли лише представники верхов. влади. Після Люблін. унії на території України всі, хто залишився у стані шляхти, отримали або були приписані до певних гербів, зокрема у 16–17 ст. герби отримала більшість родин козац. старшини. У Рос. імперії дворяни почали отримувати герби з утворенням Герольдмейстер. палати у 1721. З розвитком Маґдебур. права власні герби отримали і міста. На тер. королівства Галиції і Лодомерії та герцогства Буковини і Закарпаття, які входили до складу імперії Габсбургів, герби і печатки мали також сільс. общини (ґміни), які користувалися ними до 1939–44.

В Україні найбільше зацікавлення Г. припало на рубіж 19–20 ст., коли у цій галузі працювали В. Лукомський, В. Модзалевський, Г. Нарбут. На еміграції дослідження із Г.

продовжували М. Битинський, В. Сенютович-Бережний, М. Міллер, які друкували свої праці у часописі «Рід і знамено» та «Записках УГГТ», що їх видавало Укр. геральд.-генеалог. товариство. Плідно працювало Львів. геральд. товариство (ліквідоване у 1939). У рад. період особисті герби, як і герби міст та областей, не використовувалися, Г. була непопулярною, а одинокі дослідники (зокрема О. Маркевич, Я. Штернберг, Я. Дашкевич) не мали можливості опублікувати свої праці. Новий етап розвитку Г. в Україні пов'язаний із діяльністю **Геральдичного товариства Українського**. Курси та спецкурси з Г. запроваджено у низці ВНЗів, зокрема Львів. університеті.

Рекомендована література

1. Лукомский В., Модзалевский В., Нарбут Ю. Малороссийский гербовник. Петроград, 1914;
2. Нарбут Ю. Гербы гетманов Малороссии. Петроград, 1914;
3. Маркевич О. В. Печатки міст Галичини як історичні джерела // Істор. джерела та їх використання. К., 1966. Вип. 2;
4. Гречило А. Територіальні символи Галицько-Волинської держави другої половини XIII – початку XIV століть // Зап. НТШ. 2000. № 240;
5. Гречило А., Савчук Ю., Сварник І. Герби міст України (XIV – 1-а пол. XX ст.). К., 2001.

Л. В. Войтович

Бібліографічний опис:

Геральдика / Л. В. Войтович // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-29182>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).